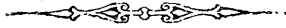

besproken. Hier, zoowel als in den tekst en in het alphabetisch register der middelen (67 kolommen, of 11 meer dan in 1897) zijn de zoogenaamde geheim-middelen kenbaar aan een Gothische letter Van niet minder dan 76 dezer middelen wordt de samenstelling, voor zoover bekend, en de waarde of onwaarde vermeld. Ook de bad-plaaten zijn in het alphabetisch register opgenomen. PINKHOF.

INGEZONDEN.

PROEFNEMINGEN OP MENSCHEN.

Naar aanleiding der verontwaardiging van den heer BURGER, zooals hij die meende te moeten uiten in n°. 7 van dit *Tijdschrift* van 13 Febr. jl., een verontwaardiging, die hij oordeelde, zoo gerechtvaardigd te zijn, dat ieder lid onzer volksvertegenwoordiging er persoonlijk mede moest in kennis gesteld worden, kom ik een kort verweer plaats.

Vooraf ga een vriendelijke wenk aan den geachten schrijver. Hij make zijn verontwaardiging toch niet verdacht door „Kleinlichkeiten”, door persoonlijke aanvallen, die met de quaestie zelve niets te maken hebben.

Of bijv. mijn rede niet zoo keurig was, als de heer BURGER haar gewenscht had, of de Minister KUYPER die rede te hoog schatte, of het den heer BURGER moeite kostte, in zijnen logischen gedachtengang, haar te begrijpen, of ik voor 1903—1904 een jachtacte aanvroeg, al dan niet, — werkelijk de heer BURGER had moeten bedenken, dat dergelijke kritiek in een *wetenschappelijk* weekblad niet moest voorkomen. De heer BURGER spreekt op blz. 319 van „de opvatting der groote meerderheid der geneeskundigen”, ik durf evenwel verklaren dat die groote meerderheid onzer Nederlandsche geneeskundigen bovenstaande polemiseermethode van den heer BURGER met mij zal afkeuren. Laat hij dit toch overlaten aan sommige, hier niet nader aan te wijzen, dagbladen; een wetenschappelijk blad staat hiervoor te hoog.

Ten tweede moest de heer BURGER voorzichtiger zijn in het gebruiken van groote woorden zooals: „verdacht maken”, „onbegrijpelijke lichtvaardigheid”, „minder nauwgezette keuze van strijdmiddelen”, „onlogische gedachtengang”; hij vergeet dat deze woorden door hem, in dit blad, niet mochten gebruikt worden.

Ik heb namelijk in mijn rede nergens gezegd, zooals het in den aanvang van het door mij besproken stuk van den heer BURGER heet: dat naar mijn meening in onze academische ziekenhuizen proeven op menschen *worden* genomen. Ik heb juist gezegd en dit in mijn repliek herhaald: dat ik hooge achting heb voor de Nederlandsche medici; een groot vertrouwen stel in de liefderijke behandeling die de zieken hunnerzijds ondervinden, en dit zou ik toch begrijpelijkerwijze niet gezegd hebben, indien ik vermoedde, dat onze medici in de ziekenhuizen de proeven der buitenlandsche collega's toepassen. Ook heb ik niet gezegd, dat Nederlandsche medici de bovenbedoelde proeven op

den mensch in het vervolg *zullen* nemen, zooals de heer BURGER schijnt te willen lezen. Neen, in mijn rede staat, blz. 866 der handelingen: „zullen onze medici „zich voor het vervolg een brevet van onvermogen willen geven? Zullen zij „ter wille van leeken-consideratiën, vrijwillig afzien van die inentings- en „andere vivisectische proeven op den mensch, die anderen roem en eer en „naam gaven, en zullen zij hun buitenlandsche collega's alleen dit veld van „eer laten”? Dit wil zeggen: dat ik de vraag stelde, of leeken-consideratiën bij machte zouden zijn, om onze medici *in de toekomst* van vivisectische proeven op den mensch af te houden.

Ten bewijze, dat ik juist ben uitgegaan van het standpunt, dat dergelijke proeven tegenwoordig *niet* genomen worden, haal ik nog aan de iets verder in mijn rede gesproken woorden: „En *indien* ook ten onzent de medicus „zijn proeven, die den mensch besmettende proeven, *ging* nemen op de „verpleegden in onze klinieken, *zou* dan de Regeering in deze vrij uit- „gaan”? waarbij ik in het bijzonder de aandacht vestig op de door mij thans gecursiveerde woorden. Slechts om te doen uitkomen de *actualiteit* van het door mij behandelde onderwerp, wees ik op de polemiek tusschen Mr. C. A. WIENECKE en Prof. TALMA, in de *Telegraaf* van 2 Oct. 1903.

Verder heb ik geenszins alleen op gezag van het boekje van WERESSAJEW geschreven, zooals de heer BURGER zoo pertinent verklaart. Korthedshalve bepaalde ik mij tot: de *Deutsche med. Wochenschrift*, *Archiv für Gynaekologie* en *Archiv für Dermatologie und Syphilis*, voor zooveel het buitenland aangaat, en voor Nederland verwees ik n. b. naar dit *Tijdschrift*, waarin de heer BURGER mij van lichtvaardigheid en verdachtmaking beschuldigt. Begrijpt de Heer BURGER niet, dat zijn beschuldiging van onbegrijpelijke lichtvaardigheid, zoo onbegrijpelijk lichtvaardig is, dat de waarde zijner, zoo pertinente verklaring aangaande het standpunt der Nederlandsche medici ten opzichte van vivisectische proeven op den mensch, er zeer door vermindert?

Indien nu de heer BURGER geaccrediteerd woordvoerder der medische wetenschap hier te lande ware, zijn verklaringen zouden evenwel een groote beteekenis hebben; nu, zijn zijn woorden als: „ik kan stellig ver „zekeren”, „in ethische opvattingen blijven wij zelfstandig”, „mishandelingen „van patiënten zullen nooit geduld worden” enz. voor de eigen patiënten van den heer BURGER zeer veel waard; zij eeren voorzeker den medicus, die ze sprak, — verder gaan zij evenwel ook niet; het standpunt dat de *Nederlandsche medici* in deze netelige quaestie innemen, wordt er niets nader door omschreven.

Het geheele betoog op blz. 318 had de heer BURGER veilig achterwege kunnen houden, zij raken de zaak waarom het hier gaat in het geheel niet. Proeven, door een medicus genomen op een mensch, een patiënt, om dien patiënt *zelf* te genezen, vallen geheel buiten het kader mijner beschouwingen.

Ik moet dan ook mijn standpunt, zooals ik dat in mijn rede van 12 Dec. j. l. uiteenzette, handhaven, — tenzij de Nederlandsche medische wetenschap, bijv. op een medisch congres, het uitspreke, dat zij de verklaringen van den heer BURGER overneemt en dientengevolge „onvoorwaardelijk afkeurt proeven, „op menschen genomen, alleen ter bevordering van medische weetgierigheid „en die niet voldoen aan een stellige indicatie in het bepaalde geval”.

Kon zulk een medisch votum gegeven worden, dan behoefde ik tegen vivisectie op den mensch van de Regeering geen voorziening te vragen; dan had ik aan dat *vrije* woord der *vrije* wetenschap veel meer. En mocht dan ook al de wettelijke regeling der vivisectie van het dier, op zich laten wachten, dan toch wanhoopte ik aan de vervulling mijner wenschen niet meer:

Für den Slaven, der die Kette bricht,
Für den freien Menschen zittre nicht!

Den heer BURGER moet ik verzekeren, dat ik blijde ben, dat ik op 12 December gesproken heb, zooals ik gesproken heb, al werd zijnerzijds daardoor op mij een noodelooze vivisectie toegepast.

M. A. BRANTS.

Hoewel wij principieel medewerking van niet-geneeskundigen aan ons blad niet aannemen, meenen wij Dr. BRANTS de gelegenheid tot verweer niet te mogen onthouden. Afgezien nog van de goede wenken in de inleiding van zijn artikel, heb ik zijn uiteenzetting met voldoening gelezen.

Alvorens den grond dezer voldoening aan te wijzen, ben ik verplicht, nader mijn beweren te staven, dat de heer BRANTS op 12 December ll. „op geen beter gezag dan het boekje van WERESSAJEW onze hoogleeraren en onze academische ziekenhuizen bij het volk verdacht heeft gemaakt”. Ik neem daarbij gaarne terug de „onbegrijpelijke lichtvaardigheid”, mij wat snel uit de pen gevloeid en grievend voor den heer BRANTS, die zonder den minsten twijfel uitsluitend het algemeen belang heeft willen dienen. Thans de feiten: Ik weet, dat hij uit WERESSAJEW 1) de *Deutsche med. Wochenschr., Archiv. f. Gynaek. en Archiv f. Derm. u. Syphilis* heeft aangehaald; voor mij was hoofdzak, dat onder al die citaten geen enkel voorkomt, dat op ons land betrekking heeft. Wanneer de heer BRANTS zegt, dat hij „voor Nederland n. b. naar het *Tijdschrift*” heeft verwezen, dan moet ik opmerken, dat ik reeds op grond van de rede des heeren BRANTS de registers van het *Tijdschrift* van 1898 af heb doorgegaan, maar zonder resultaat. Ik vermoed nu, dat hier of daar melding is gemaakt van feiten, als door WERESSAJEW gewraakt; dat echter daaronder iets „voor Nederland” zou te vinden zijn, kan, ook op grond van wat de heer BRANTS verder zegt, worden uitgesloten.

Is het geen kenschetsend feit, dat in de Nederlandsche uitgave van WERESSAJEW 2) het geheele hoofdstuk over proeven op menschen is wegge laten! De vertaler meende: „daar deze misstanden hier te lande geen plaats hebben, is er ook niet de geringste noodzakelijkheid ze als afschrikwekkende voorbeelden mede te deelen!”

Zeker de heer BRANTS heeft in de Kamer niet beweerd, dat inentingsproeven op menschen in Nederland genomen zijn of genomen *zullen* worden. Alleen het vermoeden, dat de feiten *uit het buitenland* hier navolging zouden kunnen vinden, deed hem, ter bescherming van de patiën-

1) Zie de aankondiging door Prof. PEKELHARING in dit *Tijdschrift* 1902, II, 510.

2) De biecht van een praktizeerend geneesheer, bewerkt door Dr. A. K. W. ARNTZENIUS, Amsterdam 1902.

ten in onze academische ziekenhuizen, met aandrang roepen om een wet op de vivisectie! Met aandrang! hoor slechts: „De Minister zegge toch niet: als het zoo ver kwam zal ik aanstonds ingrijpen. Mijnheer de Voorzitter, ook in deze is *prévenir prévoir*; maar bovendien, de deuren onzer klinieken zijn zoo gesloten, de mannen van het vak voelen zich zoo solidair, dat het moment van noodzakelijk ingrijpen den Minister zeer zeker ontgaan zal” 1). En voorts, als de wet op de vivisectie er kwam: „hoe rustig zou dan de arme zich op het ziekbed in de kliniek uitstrekken, hoe dankbaar zou hij daar nederliggen, hoe zegenrijk zou zulk een wet zijn”! Ik twijfel geen oogenblik aan de nobele bedoelingen van den spreker, wanneer hij „terwille van de armen onder ons”, de vivisectie „een schrijnende volksnood” noemt; maar in gemoede vraag ik, of men wel op krassere wijze onze ziekenhuizen bij het volk verdacht zou kunnen maken. Of moet het soms tot opbeuring der zieken dienen, als in de Tweede Kamer luide wordt geroepen om een wet tot beteugeling van onze clinici, die men vreest, dat op het punt staan, afgrijpselijke proeven op hun patiënten te ondernemen!

Ongetwijfeld is de *bedoeling* om verdacht te maken den heer BRANTS zeer verre geweest; ik waardeer de herhaalde verzekering zijner hoogachting voor de vaderlandsche geneeskundigen en aanvaard haar als ernstig gemeend. Juist daarom echter vraag ik, hoe hij, zonder nader onderzoek, onze clinici tot „menschonteerende handelwijzen” in staat heeft kunnen achten.

Had de heer BRANTS zich vóór zijn optreden in de Kamer in nauwere verbinding gesteld met de voormannen der geneeskunde hier te lande, hij zou de overtuiging hebben opgedaan, dat zijn vrees geen recht van voortbestaan had. Hij zou hebben ervaren, dat de zelfstandigheid in ethische opvattingen, waarvan ik in mijn hoofdartikel gewaagde, inderdaad bestaat, en tevens dat de openbare meening onder geneeskundigen zich duchtig zou uitspreken, wanneer ooit aberratiën, als WERESSAJEW beschrijft, hier te lande zouden voorkomen; neen hij zou deze onderstelling overbodig hebben geweten, overtuigd, dat naar *dezen* roem geen enkele onzer clinici haakt. Daarom ook mocht ik, tegenover den heer BRANTS, den stelregel: „*andere proeven dan die, welke het onmiddellijk heil van den patiënt beoogen, zijn ongeoorloofd*” als een beginselverklaring van de Nederlandsche geneeskunde uitspreken.

Met groote voldoening heb ik nu uit het schrijven van den heer BRANTS vernomen, dat hij na deze verklaring — wanneer zij van heel den geneeskundigen stand zou uitgaan — de door hem gevraagde wettelijke bepalingen ter voorkoming van vivisectie op menschen niet meer noodig zou achten. Hoe trouwens zulke bepalingen wel zouden moeten luiden, is voorloopig een raadsel. Minister KUYPER verklaart in zijn antwoord 2), niet te weten, welk een omschrijving hij zou moeten aannemen, en de heer BRANTS zelf getuigt hierboven, een votum van den medischen stand veel hooger te stellen dan eenigen wettelijken maatregel.

Terwijl ik van zijn verklaring dankbaar nota neem, durf ik hem thans verzoeken, een stap verder te gaan en zijn eisch van een congresbesluit,

1) Handelingen der Tweede Kamer, blz. 866.

2) Handelingen, blz. 870.

waartoe het, juist wegens de eenparigheid onzer opvatting wel niet komen zal, te laten vallen. Immers de beginselverklaring, hierboven herhaald, was méér dan slechts een persoonlijke indruk van den schrijver; zij werd door mij ingevolge den *algemeenen* wensch der redactie-vergadering geformuleerd en uitgesproken. Bovendien heeft zij in deze weken den toets der kritiek glansrijk doorstaan!

Om ook bij de medestanders van den heer BRANTS alle mogelijke misverstand weg te nemen, wil ik er nadrukkelijk op wijzen, dat de discussiën in de laatste nummers van dit *Tijdschrift*, naar aanleiding van het bekende aanbod van Prof. KOSTER, ten duidelijkste hebben getoond, dat — bij alle verschil van meening over de wenschelijkheid en de beteekenis van dat aanbod — onze beginselverklaring *door alle debattanten* is aanvaard.

De operatie, door mij op den heer BRANTS toegepast, was — daar zij zijn onmiddellijk heil beoogde — met ons beginsel in volle harmonie. Zij moest hem overtuigen, dat hij op een voornaam punt ten onrechte had getwijfeld aan de moraliteit onzer klinische onderzoekers, en dat het gevaar voor proefnemingen op patiënten niet langer dienst mag doen als steun voor zijn verlangen naar een wet op de vivisectie.

1 Maart 1904.

H. BURGER.

De Redactie zal moeten toegeven, dat het niet aangaat de discussie te sluiten over het onderwerp „proefnemingen op menschen” zonder mij in de gelegenheid te hebben gesteld op de argumentatie van Prof. ZWAARDEMAKER te antwoorden.

Het bezwaar van dezen tegen het bekende onderzoek staat in zijn mededeeling niet scherp omschreven, maar men kan daaromtrent toch wel niet mistasten. Hij eischt dat *alle* patiënten volgens de te beproeven methode zullen worden behandeld, terwijl het plan bestond de eene helft der cataract-lidder niet, de andere homoeopathisch te behandelen. Wel zou men uit zijn woorden in het begin van zijn betoog nog kunnen lezen, dat alleen dan een nieuw middel toegepast mag worden wanneer de patiënt er bepaaldelijk om komt *vragen*, doch het is niet aan te nemen, dat hij op dit standpunt staat. Dit laatste heeft natuurlijk niets te maken met de kwestie of de medicus al dan niet het voorschrijven van een nieuw middel aan zijn patiënten moet mededeelen.

Het bezwaar van Prof. ZWAARDEMAKER is dus hierin gelegen, dat er een *vergelijkend* onderzoek plaats zou hebben.

Welnu, het geldt hier niet het onderzoek naar de waarde eener behandelingswijze, waarvan de medicus overal om zich heen de goede resultaten als het ware reeds gedemonstreerd ziet, zooals bijv. bij de serumbehandeling van diphtheritis; in zulk een geval *moet* men *allen* behandelen, en om tot bepaling der waarde der methode te komen moet men vergelijken met de resultaten van vroeger, al heeft die statistiek dan ook minder waarde.

Bij de zaak in kwestie geldt het te kiezen tusschen twee wijze van handelen, die niet zulke sprekende verschillen bieden: tusschen de onthouding van medicamenteuze behandeling en de toediening van homoeopathische geneesmiddelen — de geneesheer weifelt hier wat beter is.